

УДК 330.12

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/183-19>

Лю Лу

аспірант кафедри бізнес-економіки та адміністрування,
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7949-1325>

Lu Liu

Sumy Anton Makarenko State Pedagogical University

АТРАКТОРИ ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

Рівень конкурентоспроможності регіонів залежить від впливу чисельної кількості факторів, які можуть бути зовнішніми і внутрішніми, незалежними і взаємозалежними, випадковими і традиційними, значущими і незначними, глобальними і локальними тощо. Дія окремих факторів може бути прогнозована, окремих – непередбачувана. Отже, в управлінні забезпеченням конкурентоспроможності регіону надзвичайно важливо досліджувати фактори, за результатами аналізу яких мінімізувати негативний вплив зовнішнього середовища та використовувати позитивні тренди. Метою статті є обґрунтування застосування аттракторів для забезпечення конкурентних переваг регіону. Предметом дослідження є фактори, які впливають на забезпечення конкурентоспроможності регіону. Об'єктом дослідження є процеси стратегічного управління регіоном. Методи дослідження: логічний аналіз, узагальнення, систематизація. У статті досліджено проблему впливу багаточисельних факторів на розвиток та рівень конкурентоспроможності регіонів, окреслено фактори впливу на конкурентоспроможність регіону за сферами (економічні, соціально-культурні, екологічні, політичні, адміністративні, науково-технічні, демографічні, інфраструктурні, природно-географічні тощо). Відзначено, що всі фактори впливають комплексно і за умов впливу певних комбінацій факторів може відбутися ланцюгова реакція і посилений синергетичний ефект. Враховуючи, що одні й ті ж самі фактори за різних умов можуть спричинити різний вплив, важливим постає завдання формування таких суб-систем факторів, таких аттракторів, які «працюватимуть» на поліпшення системи. Запропоновано застосовувати аттрактори при формуванні конкурентних переваг регіону. Під аттракторами запропоновано розуміти таку множину факторів, яка впливає на інші елементи системи, поширюючи на них свої ознаки/характеристики. Урахування аттракторів у стратегічному управлінні регіоном дозволить забезпечити необхідний рівень їх розвитку і конкурентоспроможності. Результати даного дослідження можуть бути покладені в основу подальших наукових розвідок щодо конкретизації аттракторів для конкретних регіонів України.

Ключові слова: регіон, конкурентоспроможність, аттрактори, фактори.

ATTRACTORS AS A WAY TO ENSURE THE COMPETITIVENESS OF THE REGION

The level of competitiveness of regions depends on the influence of a large number of factors, which can be external and internal, independent and interdependent, random and traditional, significant and insignificant, global and local, etc. Some factors can be predicted, while others are unpredictable. Thus, in managing the competitiveness of a region, it is extremely important to study the factors which, based on the results of analysis, minimize the negative impact of the external environment and use positive trends. The purpose of the article is to substantiate the use of attractors to ensure the competitive advantages of a region. The subject of the study is the factors that influence the competitiveness of the region. The object of research is the processes of strategic management of the region. Research methods: logical analysis, generalization, systematization. The article examines the problem of the impact of numerous factors on the development and level of competitiveness of regions, and outlines the factors influencing the competitiveness of a region by areas (economic, socio-cultural, environmental, political, administrative, scientific and technical, demographic, infrastructure, natural and geographical, etc.). It is noted that all factors have a complex effect and, under the influence of certain combinations of factors, a chain reaction and an enhanced synergistic effect may occur. Given that the same factors can have different effects under different conditions, it is important to form such subsystems of factors, such attractors that will "work" to improve the system. It is proposed to use attractors in the formation of competitive advantages of the region. It is proposed to understand attractors as a set of factors that affects other elements of the system, spreading its features/characteristics to them. Taking into account the attractors in the strategic management of the region will ensure the necessary level of their development and competitiveness. The results of this study can be used as a basis for further research on the specification of attractors for specific regions of Ukraine.

Keywords: region, competitiveness, attractors, factors.

JEL classification: R11, R19

Постановка проблеми. Рівень конкурентоспроможності регіонів залежить від впливу чисельної кількості факторів, які можуть бути зовнішніми і внутрішніми, незалежними і взаємозалежними, випадковими і традиційними, значущими і незначними, глобальними і локальними тощо. Дія окремих факторів може бути

прогнозована, окремих – непередбачувана. Отже, в управлінні забезпеченням конкурентоспроможності регіону надзвичайно важливо досліджувати фактори, за результатами аналізу яких мінімізувати негативний вплив зовнішнього середовища та використовувати позитивні тренди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню факторів впливу на конкурентоспроможність присвятили праці такі вчені як: Андрусак Н.О., Бобровська О.Ю., Варга В.П., Вагченко Б.С., Вагченко О.Б., Гуцало В.В., Жусь О.М., Польська І.Е., Ракицька С.О., Романко О.П., Савостенко Т.О., Сафонов Ю.М., Стельмах Х.П., Черевко О.Л. та інші. Вплив атракторів у різних сферах діяльності досліджували Мошак С.М., Мікловда В.П., Шандор Ф.Ф., Кубіній Н.Ю., Кубіній В.В., Березинський В.П. та інші. Але завдання обґрунтування атракторів для забезпечення конкурентних переваг регіону у сучасних умовах потребує подальшого опрацювання.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування застосування атракторів для забезпечення конкурентних переваг регіону.

Предмет дослідження: фактори, які впливають на забезпечення конкурентоспроможності регіону.

Об'єкт дослідження: процеси стратегічного управління регіоном.

Методи дослідження: логічний аналіз, узагальнення, систематизація.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення необхідного рівня конкурентоспроможності регіону в першу чергу пов'язане з урахуванням та мінімізацією впливу багаточисельних факторів. Конкретизуємо їх, спираючись на результати досліджень українських вчених.

Науковець Варга В.П. відзначає, що проблеми стратегічного управління регіоном частіше є наслідком дії численних зовнішніх факторів, які впливають на майбутнє регіону [1]:

- економічних;
- політичних;
- науково-технічних;

– соціальних та інших.

До базових факторів системної конкурентоспроможності група німецьких вчених під керівництвом Й. Мейєр-Штамера віднесла [2, с. 10]:

- технологічні;
- організаційні;
- соціальні інновації.

Відзначимо, що інноваційним чинникам ці науковці відводять ключову роль, також визначальним є виокремлення організаційних чинників, що свідчить про значущість цієї діяльності.

Сафонов Ю.М. сформував більш розширений перелік факторів конкурентоспроможності, до яких відніс [3]:

- природно-екологічні;
- політичні, правові,;
- економічні;
- соціальні;
- технологічні;
- організаційні.

Ракицька С.О., Жусь О.М. і Гуцало В.В. уточнили перелік чинників, які формують конкурентні переваги території (врахувавши інфраструктурні) [4]:

- 1) природничо-географічні;
- 2) адміністративно-територіальні;
- 3) соціально-демографічні;
- 4) виробничо-економічні;
- 5) інфраструктурний;
- 6) екологічний.

Пашкова Г.Г. [5], а також Бобровська О.Ю., Савостенко Т.О. і Польська І.Е. [6] наводять одну й ту саму схему взаємозв'язків цих факторів впливу на конкурентоспроможність регіону (рис. 1), до яких віднесли:

- фактори розвитку людського потенціалу;
- економічні фактори;
- політичні фактори;
- фактори розвитку інновацій.

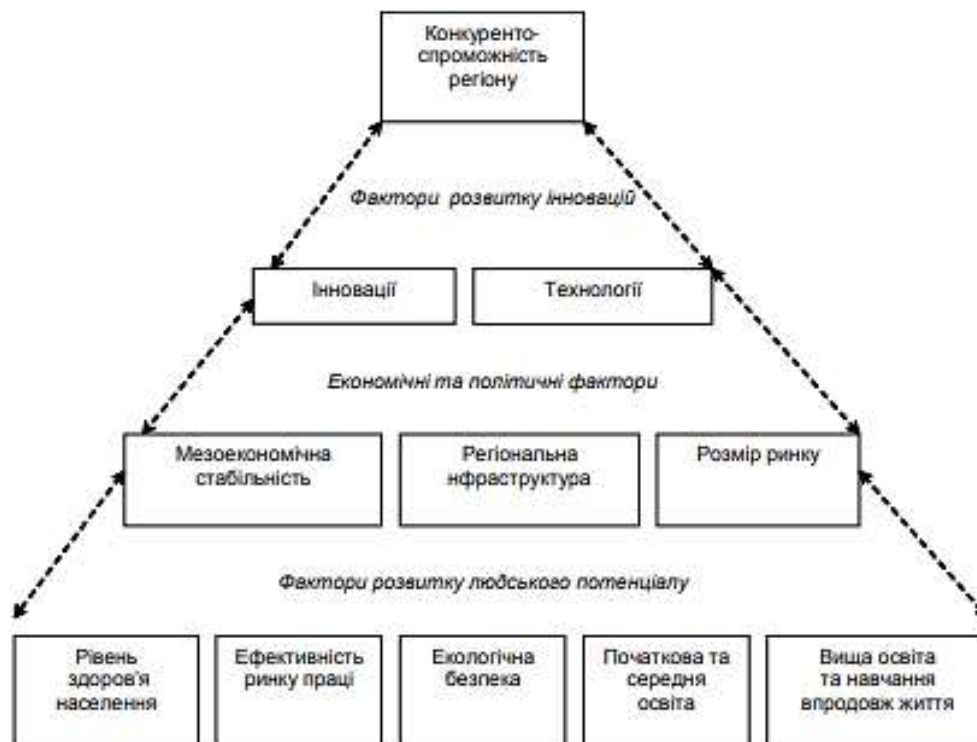

Рис. 1. Фактори впливу на конкурентоспроможність регіону [5; 6, с. 13]

Зі схеми зрозуміло, що групи факторів взаємопов'язані між собою послідовно за рівнями, але перший і третій рівень, до прикладу напряму не пов'язані, що, на наш погляд, є помилкою (адже інновації можуть напряму вплинути на екологічну безпеку чи освіту, наприклад, тощо).

Андрусак Н.О. визначає такі напрями забезпечення конкурентоспроможності регіону [7]:

- орієнтація виробничої сфери, інфраструктури, організаційного забезпечення на інноваційний розвиток;
- залучення різних джерел фінансування для соціо-еколого-економічного розвитку;
- підвищення результативності регіонального управління територією.

Погоджуємось з Андрусак Н.О., адже такий перелік є фактично узагальнюючим для тих, що наведені вище. Відтак, окреслимо фактори впливу на конкурентоспроможність регіону за сферами:

- економічні;
- соціально-культурні;
- екологічні;
- політичні;
- адміністративні;
- науково-технічні;
- демографічні;
- інфраструктурні;
- природно-географічні;
- тощо.

За кожною зі сфер можна конкретизувати низку факторів, які впливають на стан конкурентоспроможності регіону, а також взаємо-впливають, посилюючи чи зменшуючи вплив один одного. Це складна система з біфуркаційними процесами, які можуть посилити або нівелювати регіональні здобутки, впливаючи як у позитивному, так і у негативному напрямках. Проаналізуємо закономірності, які їй притаманні.

Романко О.П. розглядає проблеми конкурентоспроможності з позицій теорії систем і зазначає, що формування конкурентних переваг викликає появу нових або активізацію існуючих факторів внутрішнього середовища, що сприяє випереджальному територіальному розвитку. Він зазначає що, наприклад, фінансування інноваційних проєктів може викликати мобілізацію внутрішнього інтелектуального потенціалу, формування регіональної інноваційної системи, створення нових робочих місць тощо [8]. Тобто, науковець констатує, що можуть створюватись осередки різних факторів, які сприяють подальшому розвитку регіональної системи.

Підтримуємо думку Павлової В.А. [9] про те, що фактори можуть бути безпосередньою причиною або умовою зміни одного чи декількох критеріїв конкурентоспроможності.

Відтак, якщо всі фактори впливають комплексно, то логічно, що вони спричиняють синергетичний ефект. Отже, якщо правильно визначити комбінацію факторів впливу, то можна отримати ланцюгову реакцію та поси-

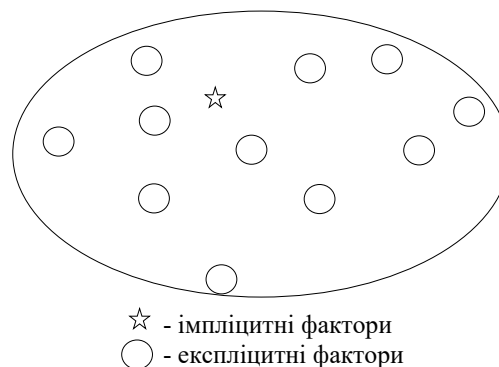

Рис. 2. Складові елементи аттрактора

лений синергетичний ефект. Враховуючи той факт, що одні й ті ж самі фактори за різних умов можуть спричинити різний вплив, важливим постає завдання формування таких суб-систем факторів, таких аттракторів, які «працюватимуть» на поліпшення системи.

Ватченко О.Б., Ватченко Б.С. і Черевко О.Л. визначають аттрактор як множину точок у фазовому просторі, до якої збігаються фазові траєкторії дисипативної системи [10].

Під аттракторами (від англ. *Attract* – притягувати) ми розуміємо таку множину факторів, яка впливає на інші елементи системи, поширюючи на них свої ознаки/характеристики (рис. 2).

Аттракторами у розвитку регіонів можуть виступати укорінені у суспільній свідомості громадськості національні культурні архетипи, ідеї, символи, персоніфіковані або інституційні суб'єкти (які їх уособлюють), які пов'язані з соціо-еколого-економічним розвитком і добробутом населення. Це групи факторів, «сфер притягування», які сприяють еволюційному розвитку системи.

Зокрема, Березинський В. П. зазначає, що аттрактори – це стійкі центри потенційних шляхів еволюції системи, які здатні притягувати й організовувати її навколишнє середовище [11].

Мошак С.М., Мікловда В.П., Шандор Ф.Ф., Кубиній Н.Ю. і Кубиній В.В. включають аттрактори як елемент синергетичної та кібернетичної складових системи конкурентоспроможності регіональної економіки, що входить до механізму розвитку і впливає на «точку біфуркації» [12, с. 19].

Висновки. Таким чином, за результатами проведеного дослідження відзначимо, що аналіз існуючих теорій розвитку та експертних думок науковців дозволив запропонувати застосування аттракторів (під якими ми розуміємо таку множину факторів, яка впливає на інші елементи системи, поширюючи на них свої ознаки/характеристики) при формуванні конкурентних переваг регіону.

Результати даного дослідження можуть бути покладені в основу подальших наукових розвідок щодо конкретизації аттракторів для конкретних регіонів України.

Список використаних джерел:

1. Варга В.П. Генерування стратегічного управління економічного розвитку регіону. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/81.pdf
2. Маркетингове стратегічне управління конкурентоспроможністю на мікро-, мезо- і макрорівнях : монографія / І.В. Тараненко, С.С. Яременко, Т.С. Мішустіна та ін.; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. І.В. Тараненко. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2017. 284 с.

3. Сафонов Ю.М. Детермінанти конкурентоспроможності і економічного розвитку сировинного комплексу в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2010. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=413>
4. Ракицька С.О., Жусь О.М., Гуцало В.В. Конкурентна стратегія регіонального розвитку. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2020. № 6 (117). С. 132–137. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-6-20>
5. Пашкова Г.Г. Еволюція теоретичних підходів до визначення поняття “Конкурентоспроможність регіону”. *Держава та регіони. Державне управління*. 2012. № 4 (40). С. 54–60. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/4_2012/10.pdf
6. Забезпечення конкурентоспроможності регіонів у контексті активізації економічного розвитку / О.Ю. Бобровська, Т.О. Савостенко, І.Е. Польська [та ін.]; за заг. ред. О.Ю. Бобровської. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2013. 48 с. URL: https://dut.edu.ua/uploads/1_71_43019162.pdf
7. Андрусак Н.О. Інституційні елементи конкурентоспроможності регіонів. *Ефективна економіка*, 2019. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2019/47.pdf
8. Романко О.П. Поняття конкурентоспроможності регіону та його ознаки. *Ефективна економіка*. 2015. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3869>
9. Павлова В.А. Фактори, що формують конкурентоспроможність. Європейський вибір України: проблеми теорії та практики реалізації: Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Д.: Вид-во ДУЕП. 2003. С. 76–78.
10. Ватченко О.Б., Ватченко Б.С., Черевко О.Л. Інноваційний розвиток підприємства : навч. посібник. Дніпро : Акцент ПП, 2017. 404 с. URL: <https://www.nung.edu.ua/sites/default/files/2021-09/%D0%92%D0%B0%D1%82%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BET.pdf>
11. Березинський В.П. Соціально-політичні аттрактори як центри потенційних шляхів еволюції соціально-політичної системи у фазі її самоорганізації. *Наукові записки*. 2018. Вип. 5 (61). С. 131–140. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/berezynskyi_sotsialno.pdf
12. Мошак С.М., Мікловда В.П., Шандор Ф.Ф., Кубиній Н.Ю., Кубиній В.В. Стратегічне управління конкурентоспроможністю: системний метод та екзистенціальна експозиція : монографія. Мукачево : Карпатська вежа. 2017. 240 с.

References:

1. Varha V.P. (2022) Heneruvannya stratehichnoho upravlinnia ekonomichnoho rozvytku rehionu [Generation of strategic management of the economic development of the region]. *Efektivna ekonomika*, no. 5. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/81.pdf
2. Marketynhove stratehichne upravlinnia konkurentospromozhnistiu na mikro-, mezo- i makrorivniakh: monohrafiia [Marketing strategic management of competitiveness at the micro, meso, and macro levels: monograph] / I.V. Taranenko, S.S. Yaremenko, T.S. Mishustina ta in.; za nauk. red. d-ra ekon. nauk, prof. I.V. Taranenko. Dnipro: Universytet imeni Alfreda Nobelia, 2017. 284 p.
3. Safonov Yu.M. (2010) Determinanty konkurentospromozhnosti i ekonomichnoho rozvytku syrovynnoho kompleksu v suchasnykh umovakh [Determinants of competitiveness and economic development of the raw material complex in modern conditions]. *Efektivna ekonomika*, no. 12. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=413>
4. Rakytska S.O., Zhush O.M., Hutsalo V.V. (2020) Konkurentna stratehiia rehionalnoho rozvytku [Competitive strategy of regional development. State and regions]. *Derzhava ta rehiony. Serii: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, no. 6 (117), pp. 132–137. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-6-20>
5. Pashkova H.H. (2012) Evoliutsiia teoretychnykh pidkhodiv do vyznachennia poniattia “Konkurentospromozhnist rehionu” [The evolution of theoretical approaches to defining the concept of "Competitiveness of the region"]. *Derzhava ta rehiony. Derzhavne upravlinnia*, vol. 4 (40), pp. 54–60. Available at: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/4_2012/10.pdf
6. Zabezpechennia konkurentospromozhnosti rehioniv u konteksti aktyvizatsii ekonomichnoho rozvytku [Ensuring the competitiveness of regions in the context of economic development activation] / O.Yu. Bobrovska, T.O. Savostenko, I.E. Polska [ta in.]; za zah. red. O.Yu. Bobrovskoi. Dnipropetrovsk: DRIDU NADU, 2013. 48 p. Available at: https://dut.edu.ua/uploads/1_71_43019162.pdf
7. Andrusiak N.O. (2019) Instytutsiini elementy konkurentospromozhnosti rehioniv [Institutional elements of regional competitiveness]. *Efektivna ekonomika*, vol. 8. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2019/47.pdf
8. Romanko O.P. (2015) Poniattia konkurentospromozhnosti rehionu ta yoho oznaky [The concept of regional competitiveness and its characteristics]. *Efektivna ekonomika*, vol. 3. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3869>
9. Pavlova V.A. (2003) Faktory, shcho formuiut konkurentospromozhnist [Factors forming competitiveness]. Yevropeiskyi vybir Ukrainy: problemy teorii ta praktyky realizatsii: Materialy mizhn. nauk.-prakt. konf. D.: Vyd-vo DUEP, pp. 76–78.
10. Vatchenko O.B., Vatchenko B.S., Cherevko O.L. (2017) Innovatsiinyi rozvytok pidpriemstva: navch. posibnyk [Innovative development of the enterprise: training. manual]. Dnipro: Aktsent PP, 404 p.
11. Berезynskiy V.P. (2018) Sotsialno-polytychni atraktory yak tsentry potentsiinykh shliakhiv evoliutsii sotsialno-polytychnoi systemy u fazi yii samoorganizatsii [Socio-political attractors as centers of potential paths of evolution of the socio-political system in the phase of its self-organization]. *Naukovi zapysky*, no. 5 (61), pp. 131–140.
12. Moshak S.M., Miklovda V.P., Shandor F.F., Kubiniy N.Yu., Kubiniy V.V. (2017) Stratehichne upravlinnia konkurentospromozhnistiu: systemnyi metod ta ekzystentsialna ekspozytsiia: monohrafiia [Strategic management of competitiveness: system method and existential exposition]. Mukachevo: Karpatska vezha. 240 p.